

PÅ EGEN HÅND MATERIALE

SPYDDET IVIKINGETIDEN

SPYDSPIDS MED SØLVINDLÆG
PÅ DØLLEN. FOTO: VEGARD VIKÉ

SAGNLANDET

LEJRE

SPYDDET GENNEM TIDERNE

KRIGERTRÆNING I SAGNLANDET LEJRE. FOTO: CHRISTINE ROEDERER

Spyddet har været brugt til jagt, og det har derfor været i hjemmet hos vikingerne. Det gør det til et let tilgængeligt våben for de almindelige krigere. Alligevel er det et frygtindgydende og effektivt våben i krig. På slagmarken har spyddet haft en vigtig rolle. Selveste gudernes konge Odin har et spyd. Et spyd med navnet Gungner, som betyder returnerer. Gungner vinder Odin megen ære og hæder. Det fortæller os, at vikingerne har kendt til spyddets værdi i kamp.

Overordnet kan man dele spyddene op i to. Dem man holder på, og dem man kaster. Selve spydhovedernes form har varieret meget, nogle er smalle, andre er brede og de længste måler helt op til 60 cm. Trods spydhovedernes forskellige form har skæftet stort set altid været lavet i ask.

Spyddene havde en særlig status.

I Gesta Danorum hører vi om spyddets næsten magiske kraft: Mandefaldet i slaget var lige stort på begge sider, men efter Evinds død bliver den danske hær slået på flugt.

"...Mens Håkon nu var på vej tilbage til skibene, skete et ufatteligt under. Oppe i luften kom et spyd til syne. Det fór hid og did deroppe på må og få, og fyldte alle der så det, med lige stor frygt som forundring... Mens alle stod fuldkommen lamslåede over dette tegn, uden den ringeste idé om hvad noget så mærkværdigt kunne varsle, faldt spyddet pludselig og lod den fare alle frygtede, ramme Håkon alene. Der er dem, der mener, at det var Haralds mor Gunhild, der med trolddom havde kaldt spyddet frem for at hævne sin søns nederlag." (Zeeberg, bd. II s. 13).

HISTORISKE KILDER

Dette hæfte skal bruges sammen med hæfterne "Værktøj i fredstid, våben i krigstid", "Skjoldet" og "Daneøksen."

Dem finder I også online på Sagnlandet Lejres hjemmeside.

SPYDDET I BRUG

VINGESPYD. LÆNGDE 41 CM. FOTO: VEGARD VIKE.

Kastespyddet har ligesom buen været brugt i den indledende del af kampen. Kastespyddet var tungere end pilene. Med den større vægt havde de større gennemtrængningskraft. Et kastespyd tyngede skjoldet ned og gjorde det vanskeligere at håndtere. Spidserne på de mindste spyd var ca. 20cm ikke meget mere end pilespidser. Skæftet har været kort, så man nemt kunne kaste det gennem luften. På mange af kastespyddene har hovedet været nittet fast igennem et hul på døllen (den del af spidsen hvor skæftet sidder fast), sådan at det ikke kunne falde af. Ofte ser vi dog også, at man har undladt det. Det skyldes måske, at man har erfaret, at det er en fordel, at hovedet falder af ved første kast, så man undgår, at fjenden kaster det tilbage mod dig. Kastespyd har været billige i forhold til andre våben. En af grundene er, at der ikke skulle bruges så meget jern og stål på dem, og man har samtidig

ikke gjort så meget ud af dem, da mange alligevel ville gå tabt under kamp. Derfor har én mand kunnet kaste flere, og jo flere spyd man kunne sende mod fjenden, jo bedre. For at øge kastelængden kunne man bruge en kasterem med samme effekt som en slynge. Deres effekt på modstanderen har været stor. De har dræbt mænd i fjendens hær, før den er nåede frem til kamp, mørnet deres skjolde og gjort dem sårbare mod øksens hug. Kastespyd har været brugt af både fodfolk og ryttere, som vi ser det på Bayeux-tapetet.

I fredstid, hvor kastespyddet blev brugt til både jagt og fiskeri, har man med stor sandsynlighed brugt nittede spydhoveder, så man ikke mistede dem.

Spyddet man holder, er et stikvåben. Dens spidse bladform og skarpe sider gør, at den skærer sig gennem næsten alt. Selv ikke en middelgod ringbrynje holder imod dens

stik. Alt efter skæftets længde og spydhovedets størrelse har det været brugt i én hånd eller begge hænder. De mindre spyd gør det muligt for krigeren at betjene skjold eller seletøj i den anden hånd, mens de tungere spydhoveder med længere skæfte, som kræver to hænder, kan bruges bagved egen skjoldmur og stadig nå fjenden igennem sprækker og huller - stikke i en fod eller et hoved som titter frem over fjendens skjolde. De længste spydhoveder har udover stik også kunne bruges til at hugge, og med en længde på helt op til 60 cm. bliver det nærmest til et sværd på et langt skæfte, der kan forårsage stor skade og skabe frygt hos modstanderen. Spyddene varierer utroligt meget i kvalitet og værdi. Over halvdelen er mønstersvejset i flere lag af jern og stål og smukke mønstre træder frem på deres side. Kombinationen af flere lag jern og stål øger styrken og fleksibiliteten i spyddet. Andre

SPYDDET I BRUG

spyd har været dekoreret med indlagt sølv og bronze. Det fortæller os, at spyddet ikke kun har været brugt af almindelige krigere men også af datidens elitekrigere.

Vingespjddet er et andet spydhoved, som kommer til i vikingetiden. Det kommer nede

syd fra og bliver i første omgang brugt til jagt af vildsvin og bjørne. Under bladet er der påsat to stålvinger, så spyddet nærmest ligner et kors. Vingerne gør, at man kan holde dyret trykket ned mod jorden. Derved kan det ikke gøre skade. Spyddet finder sin vej til slagmarken op

igennem vikingetiden og viser sig yderst effektiv. Man kan nu lagt nemmere skubbe fjenden af sit spyd uden at risikere bare at trykke spyddet igennem manden. Vingerne gør det også muligt at gribe modstanderens våben, hvilket ikke er muligt med et almindeligt spyd.

SPYDSPIDS MED SØLVINDLÆG PÅ DØLLEN. SPOR EFTER FEM NITTEHULLER PÅ DØLLEN. LÆNGDE 43,3 CM. VÆGT 467 GRAM. FRA TINGSTÄDE PÅ GOTLAND. FOTO: VEGARD VIKE.

SPØRGSMÅL OG IDÉER TIL AT ARBEJDE VIDERE MED

- Hvordan bruges spyddet?
- Lav et spyd - i de materialer I har til rådighed.
- Find på navne og navngiv jeres spyd.
- Hvilke forskelle er der på krig i vikingetiden, i middelalderen og i dag?
- Hvordan kan man forholde sig kildekritisk til de historiske og arkæologiske kilder, som vi har til vikingetiden og vikingernes våben?
- Lav en fortælling om eller med spyddet. Det kan både være fakta og fiktion. Fortællingerne kan evt. udarbejdes digitalt. Hvis I har adgang til Skoletubes digitale værktøjer eksempelvis som et interaktivt billede, en tegneserie, en præsentation eller en lille film.
- Præsenter jeres fortællinger for hinanden, for nogle elever på skolen eller for jeres forældre.

LITTERATURLISTE

LÆR PÅ EGEN HÅND

Hjarder, K. & Vike, V. 2014: Vikinger i krig. Turbine.

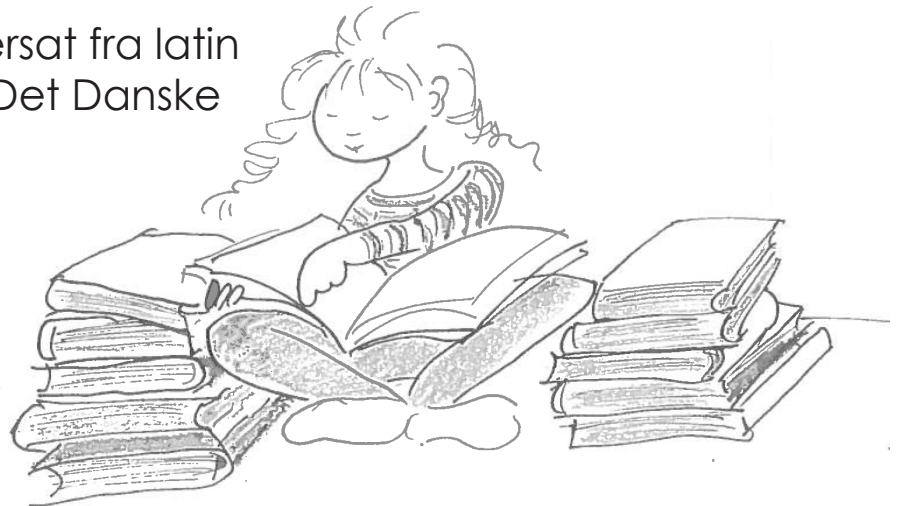
Zeeberg, P. 2000: Saxos Danmarks Historie. Bind 1 og 2. Oversat fra latin af Peter Zeeberg efter Saxo Gramaticus' Gesta Danorum. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og G.E.C. Gads Forlag.

Nationalmuseets hjemmeside om våben:

<http://natmus.dk/historisk-viden/danmark/oldtid-indtil-aar-1050/vikingetiden-800-1050/vaaben/>

Har du lyst til at læse mere så prøv f.eks. også:

Vild med viden-serien der handler om Vikingetiden

Nina Simonsen